

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 114, GOD. V, BEOGRAD, UTORAK, 16. AVGUST 2011.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 20. septembra

MIXER

Piše: Zoran Janić

PISMO NOVINARKI DŽEKI ROLAND

Poštovana mis Roland,

Dopustite mi odmah na početku da vam, uz dužne izraze poštovanja, kažem kako ovo pismo – budući da se ne poznajemo – pišem ne u svoje ime, već na zahtev izvesne osobe koju sam letos slučajno sreo. Pismo je, dakle, konsekvencija tog susreta i mojih razgovora s tim mladićem, koga ću nazvati Matador (pravo ime nikad mi nije rekao). Tom prilikom mi se poverio – ukoliko se za nekog ko je potpuni stranac može reći da vam se poverio – kako je ne samo imao bliski susret s vama nego da je taj susret, u neku ruku, obeležio i izmenio čitav njegov dalji život. Ovde moram da se ogradim: vaš susret se odigrao davno, pre više od deset godina, tako da je potpuno razumljivo što mladić nije mogao s punom izvesnošću da se priseti vašeg imena. No, svedjedo, na osnovu nekih činjenica iz našeg razgovora („ratni izveštac Bi-Bi-Sija, april ili maj 1999, glavna gradska ulica u Đakovici“) i male pretrage po internetu, na kraju sam ipak došao do zaključka kako ta osoba iz priče mora da ste bili vi.

JEDAN MATADOROV DAN

Podsetiću vas: mesec je, dakle, april ili maj, godinu ratna 1999, mizanscen je trg u Đakovici, gde upravo treba da se obavi razmena srpskih i albanskih zarobljenika. Vi ste u društvu dvojice kolega iz ekipe, jedan nosi kameru na ramenu, drugi pokretno postolje sa mikrofonom na izvlačenje (tzv. „pecaljku“). Promiče neka sitna, prolećna kiša, na vama je kratka muška jaka do pojasa, ispod koje viri karirana košulja. Stojite na ulici, ruku zavučeni u džepove i glave malko uvučene u ramena, premeštajući se s noge na nogu jer je prohladno. Osvrćući se svaki čas u pravcu iz kojeg treba da se pojave zarobljenici sa albanske strane (prisećate li se toga?). Na drugoj strani ulice već je parkiran vojni kamion, oksidno smeđe kamuflažne boje, a iza njega, na kratkom odstojanju, jedan za drugim, stoje neki beli putnički kombi i kola, okruženi malom grupicom neobrijanih civila (zarobljenici?), kraj kojih su vojnici pod oružjem. Vi ste primetno nervozni, mada očito nastojite to da prikrivate. Možda je razlog tome kašnjenje izaslanika s druge strane (razmena je trebalo da se obavi još pre dobrih pola sata), a možda i to što vam je poznato koliko je stranih novinara i izveštača poginulo „pod nerazjašnjenim okolnostima“ od prvih dana rata u Jugoslaviji; u svakom slučaju, nije vam baš svejedno. U jednom trenutku, vi podižete kragnu na jaki i nešto govorite pomoćnicima iz ekipe, a na vašoj levoj ruci načas se jasno uočava prsten (uspevate li možda da se prisettitate da ste ga tada nosili?). Nalazite se na čošku niske višekratnice koja gleda na ulicu, a iz-

među nje i sledeće zgrade, isto tako niske i neugledne, prostire se nešto nalik na kržljavi park i dok tako stojite, vetar blago iza vas njiše gole, opuštene grane drveta nalik na vrbu (sećate li se tog parka i tog drveta sličnog vrbi ispod koje ste stajali u jaki sa podignutom kragnom, mis Roland?). Ravno preko puta, sa suprotne strane i malko ukoso od vas, u dvorištu zaraslom u korov uzdiže se nemalterisana jednospratnica od grube betonske opeke, što podseća na napušteni pogon ili na neku veliku radionicu (za tu zgradu gotovo sam siguran da je izmakla vašoj pažnji), na čijem gornjem spratu je niz malih prozora, kao puškarnice. (Jeste li možda primetili kako u ratu sve postaje nalik nečemu drugom, kako se ni za šta više ne može reći da postoji i jeste stoga što jednostavno jeste i što je tu: kuća nije više kuća, oblak kao da nije oblak, prozor više nije prozor? Nekako se izgubilo ono primarno tautološko svojstvo života, ono prosto i po sebi podrazumevajuće osećanje kakvo je čovek nekad mogao naći u svom disanju, pokretanju zglobova ili kolanju krvi.) Kazujem vam sve ovo dosad onako kako mi je to ispričao Matador. Kako rekoh, razmena je kasnila već gotovo pun sat. Do ovog trenutka, ponavljam, prenosim vam samo reči tog mladića, po sećanju, onako kako sam ih od njega čuo. Za vaše lice i vaš ten kazao je kako su neobično blede, „poput mleka“ (upotrebio je taj izraz), što mu je odmah palo u oči, kao i pege na vašem licu, na koje se više puta navraćao u razgovoru. Naknadno sam poku-

MIXER

Zoran Janić: Pismo novinarki Džeki Roland

CEMENT

Saša Ćirić: Dve pesničke knjige

ŠTRAFTA

Tomislav Marković: Starina Nogo i Deli Koljević

ARMATURA

Aleksandar Pavlović: I lepi gradovi lepo gore

VREME SMRTI I RAZONODE

Predrag Lucić: La vie en rose

BLOK BR. V

Radovan Popović Najgori & Wostok: Jakna, torba, ključ i pakla cigara koju nisam ni imao

šao i sam da se osvedočim u to, preko vaših fotografija sa interneta, no bez uspeha – pretpostavljam da je to zbog slabog kvaliteta snimaka (zar nije tako da vam je lice posuto sitnim, jedva primetnim pegama, mis Roland?).

Nemojte da vas zbunjuje ovo obilje detalja u reminiscencijama na jedan ratni reporterski dan na ulicama Đakovice 1999, do te mere pomno evociran da se čini kao da ga daje neko ko pred sobom ima filmski snimak sa vama, načinjen upravo tog aprilskog ili majskeg dana pomenute godine, ili kao da vas sagledava neki sveznajući narator u trenutku dok o vama piše pasaż iz neke priče ili romana. Istina je daleko prozaičnija, draga mis Roland (prozaičnija od svake književne proze), mada je po vas mogla biti i ništa manje kobna: naime, tog dana (aprila ili maja 1999) Matador vas je posmatrao kroz nišansko okice snajperske puške, i otud svi ovi detalji. Njegov zadatak bio je da vas smakne u trenutku dok se obavlja razmena zarobljenika, no tako da izgleda kao da je hitac stigao sa albanske strane.

Nalazio se tačno preko puta vas, mis Roland, na gornjem spratu one zgrade u kojoj je nekad bio pogon, na jednom od onih malih prozora nalik na puškarnice, na koje sam vam već skrenuo pažnju. Stajao je tu u zasedi, u nemalterisanoj zgradi, čekajući na vas još od prethodnog dana. Iz baznog logora svoje jedinice (smeštene u šumici nadomak grada) bio je stigao još juče, prebacivši se do grada običnim putničkim „jugom“ i izabravši na kraju upravo tu napuštenu zgradu, gde je na spratu zauzeo busiju. Pri tom je, iz predostrožnosti, na sebi nosio mrku uniformu bez oznaka, a na glavi crnu kapu koja, oblikom i bojom, podseća na kape albanskih vojnika (u slučaju da ga primeti neki neprijateljski snajperist). Uz sebe je imao jedino pušku, rasklopljenu na tri dela, i provijant. Prvim metkom trebalo je da cilja iznad srca, a drugim da „overi“ pogodak.

Pogađate već, mis Roland, Matador je pripadao ozloglašanim Crvenim beretkama, formaciji od koje su po zlu bili čuveniji samo „frenkijevci“, za koje vam je svakako poznato da su tih dana, uz srpsku vojsku i policiju, držali grad pod kontrolom. Odluku da ne izvrši zadatak Matador je doneo tek nakon dugih časova oklevanja, dok vas je držao na nišanu, a presudno u svemu tome, kako mi je rekao, bio je onaj prsten na vašoj ruci. Pri pogledu na njega, kroz glavu mu je u istom trenu prošlo: „A šta ako je možda udata i ima decu?“ Duboko verujem da je razlog iz kojeg je taj mladić ovaj susret s vama na-

Ilustracije u broju: Ivan Jovanović

eurozine

KPK Beton je član Eurozine medijske mreže

zvao prelomnim po njegov život, doživješi ga kao možda jedini ratni trenutak koji se može ispričati drugima bez stida (koji se uopšte može ispričati), kao nešto što ga ipak vraća u red ljudi, jeste taj izvesni suvišak značenja što ga je u tom času otkrio u prstenu koji ste nosili na ruci; verujem da je taj maleni predmet, kao simbol koji je najednom prerastao u alegoriju (simbol braka u alegoriju porodičnog života) bio sasvim dovoljan da povrati onu ratom narušenu ravnotežu u prirodan poredak stvari, potvrđujući u isti mah da je život ipak neprikosnoven kao život – da vam spasi život, mis Roland.

GLISTE U VODI

Mladiće ponovo rasklopio pušku, složio de-love u futrolu i s rasklopljenom puškom pod miškom, pešice, za šta mu je trebalo nekih pola sata, krenuo lagano natrag u logor, prošavši pored parkiranog „yuga“ kao da nije njegov. Zbilja nisam siguran koliko se Matadoru može verovati na reč kada tvrdi kako je to učinio samo zato da bi vama dao što više vremena, znajući da će komandant jedinice poslati odmah nekog drugog da obavi taj zadatak. U svakom slučaju, u samom logoru sproveden je u neku vrstu improvizovanog zatvora, u vidu šatora podignutog na središnjem mestu bivaka (u ratnim uslovima, zbog dejstva neprijatelja, logor se preventivno selio na svaka tri dana). Drugi snajperist iz njegove jedinice poslat je odmah da obavi zadatak umesto njega. Ovo je sada kazivanje iz druge ili treće ruke (ako uzmemo da je Matadorovo svedočenje bilo prvo): Nakon izvesnog vremena, iz pravca grada začuli su se pucnji, a nekih petnaestak minuta kasnije nastala je gužva u samom logoru; ubrzo su došla bolnička kola i nekud odvezla Matadorovog kolegu iz jedinice, za koga se ispostavilo da je ranjen tokom akcije u gradu. Po naknadnim Matadorovim saznanjima, bio je pogođen u butinu, a sam položaj prostrelne rane ukazivao je na to da ga je hitac stigao s leđa, pri bekstvu. (Sećate li se možda da ste tog dana, pri razmeni zarobljenika, čuli neku pucnjavu, mis Roland?) Ranjenog kolegu iz voda Matador neće više videti sve do kraja rata, a s njim će se susresti još svega dva puta u godinama koje dolaze. Prvi put na protestu ratnih veterana u Beogradu, u gomili koja je uzvikivala parole, a drugi i poslednji put, na ulazu u glavnu beogradsku autobusku stanicu, kada se umalo nije sapleo o njega; bilo je le-to, ovaj je sedeo na pločniku i, potpuno izgubljenog izraza lica i zapevajući nešto nerazumljivo, prosio.

Sad, ako vam neće biti teško da me saslušate, mis Roland, (znam da se ovo pismo odužilo), želeo bih samo još nekoliko reči o okolnostima mog susreta s Matadorom. O svom ličnom životu, narav-

no, nije počeo da mi priča odmah. Bio je u gostima kod rođaka u susedstvu, i pretpostavljam da je hteo tek da ubije vreme ponudivši se da mi pomogne u poslu oko prekopavanja jedne male parcele u dnu dvorišta, gde sam planirao da zasadim travnjak. Ništa na njemu nije odavalo čime se u ratu bavio, čak ni tetovaža na desnoj mišici, za koju sam kasnije saznao da predstavlja stilizovani broj pod kojim je zaveden u Crvenim beretkama, kao ni njegova gestikulacija ili smeh (da, voleo je da se smeje). I danas, razmišljajući o njemu, draga mis Roland, uprkos svim mojim nastojanjima, koliko god se trudio, ne uspevam da na njemu nađem nijedan jedini

NJEGOV ZADATAK BIO JE DA VAS SMAKNE U TRE-NUTKU DOK SE OBAVLJA RAZMENA ZAROBLJENIKA, NO TAKO DA IZGLEDA KAO DA JE HITAC STIGAO SA ALBANSKE STRANE

kom podigao puža sa tla koje smo prekopavali i spustio ga pažljivo u visoku travu iza ograde, sa rečima: „I to je živi stvor“? Ako nije, zašto je onda sledećeg dana oštricu ašova besno zabadao oko nekog ogromnog zalutalog insekta što je unezvereno bežao, sve dok ga nije presekao napola? I zašto sam jednog dana u plastičnoj boci, u kojoj sam držao vodu, našao udavljene gliste kako plivaju na površini (priznao je da ih je on tu bacio)?

Njegova biografija, mis Roland, egzemplarna je u onoj meri u kojoj inače važi za soj ljudi najčešće regrutovanih u Crvenim beretkama: kao sitni kriminalac koji je prebegao u Italiju dolazi da se pridruži jedinici, prolazi uspešno obuku i jedno vreme postaje čak instruktor. Koliko sam uspeo da shvatim, došao je na nagovor svog od malih nogu obožavanog, autoritativnog dede po ocu, penzionisanog pukovnika De-Bea, od koga mu je ostala (pošto je u međuvremenu umro), kao uspomena, kolekcija trofejnih pištolja sa zatopljenom cevi iz arsenala službe (bilo je tu 'magnuma', 'berete' i nekoliko 'crvenih zastava'); počev od dvanaeste godine, za svaki rođendan dobijao je od njega po jedan pištolj u ukrasnoj kutiji obloženoj baršunom, sa natpisom ugraviranim na bakarnoj pločici.

Prebacujemo se nekoliko godina unapred, no sad smo već u vašoj biografiji, mis Roland. Imajući sve ovo izneto u vidu, nadam se da ne mislite valjda i dalje kako je ona neobična ljubaznost koju je Milošević iskazao prema vama, pri unakrsnom ispitivanju u dvorani Haške sudnice, gde ste bili pozvani kao svedok op-

tužbe, uistinu bila plod njegove iskrenosti, njegovog iskrenog uvažavanja vaših napora da „o kompleksnoj situaciji na Kosovu date što objektivniju sliku“? Ne verujete valjda kako iza onih njegovih laskavih reči „da možete biti ponosni na svoje izveštaje“ ne stoje neki dublji, skriveni razlozi? I ne mislite valjda da se u činjenici što vas je tokom ispitivanja oslovljavao sa „mis Roland“, a ne, kako ste ne bez izvesnog ponosa u jednom trenutku istakli, sa onim uobičajenim, formalnim „svedok“ („neka svedok uzme i pogleda fotografiju...“) krije čak možda izvesna njegova „rešenost da vas zavede u sudnici“, kako to frivolno tumači jedan vaš kolega. Moram ovde da vas podsetim, mis Roland, da su Crvene beretke formirane na njegov lični zahtev, kao njegova posebna elitna jedinica koja samo njemu polaže račune, što će reći da se u toj osobi, za čije ophođenje prema vama tokom unakrsnog ispitivanja u sudnici nalazite samo reč u hvale, krije zapravo poslednja instanca naredbe koju je Matador dobio onog aprilskog ili majskog dana u Đakovici. Nemojte se stoga zanositi da Miloševiću, ni tada dok vas je ispitivao u sudnici, a ni onda tokom ratnih dana na Kosovu, njegove službe nisu dostavile svaki neophodan podatak o vama. Šta je mogao pomisliti uhapšeni tiranin kad vas je ugledao tamo u sudnici, mis Roland, mora da se cerekao u sebi čim se rešio da glumi toliku ljubaznost – jedna od retkih njegovih žrtava što je uspeła da izmakne njegovoj šapi, sad još i u prilici da je unakrsno ispituje. I bojim se da to nije bila „intelektualna konfrontacija“, kako ste vi to formulisali, nego se vaš sabesednik smeškao iz nekih krajnje ličnih, ako hoćete ciničnih razloga, uživajući u prizoru pred sobom. Metaforično govoreći, onaj hitac stigao vas je u ovalnoj sudnici Tribunala, mis Roland, uprkos onim staklenim pločama što se uzdižu od poda do plafona, otpornim na metak, kojima je prostor za suđenje bio odvojen od publike. Taj hitac nije vas ubio ni ranio, samo vas je bacio pred Miloševićeve noge.

*

Vreme je da privedem konačno ovo pismo kraju. Jedan pesnik kaže kako „svaka čestica vremena nosi u sebi beskonačnu dimenziju“, što je samo nešto manje melanholična varijacija – i stoga po nas utešnja – onog ničeanskog učenja o večnom vraćanju istog. Ono što mene ovde zanima jeste ne toliko pesnička, ni filozofska, koliko najobičnija ljudska istina zašto je Matador izabrao baš mene da bi mi sve ovo ispričao. Nemojte misliti da ga nisam i to pitao. „Želeo bih da joj se nekako izvinim“, tako je rekao. Moje najdublje uverenje – ne toliko racionalna misao koliko želja da u to verujem – jeste da je on od vas, mis Roland, očekivao zapravo da mu udelite ne izvinjenje, nego neku vrstu oprosta i iskupljenja. Da li je uopšte na vama da mu tako nešto date ili ne, naravno, sasvim je drugo pitanje ■

CEMENT

Piše: Saša Ćirić

DVE PESNIČKE KNJIGE

Kako **Beton** nije, ili nije još uvek, književni časopis, u *armiranom* delu četvorolista nema prostora za potpuniju analizu aktuelne pesničke scene u Srbiji. Ali, daleko je od beskorisnog posvetiti se uporednom čitanju dve domaće knjige poezije objavljenih ove i prošle godine.

➔ Nasmejane ribe i razigrani miševi

(Dragoljub Stanković: *Barka tela*, KOV, 2010)

Ovu knjigu možemo čitati na dva načina. Prvi način nalagala bi nominalna logika mitskih referenci teksta; drugi način čitanja bi ignorisao ove reference vezujući se za „autohtono“ značenje pesničkog teksta. Prvo od četiri ciklusa knjige *Barka tela* nosi naziv „Za surovu boginju Tiamat“, dok četvrto igrom reči u naslovu „Piti ja“, kasnije i eksplicitnim pominjanjem, upućuje na čuvenu proročicu iz Delfa. U vavilonskom mitu o nastanku sveta „Enuma Eliš“, Tiamat je boginja slanih voda koju savladava Marduk, bog zaštitinik Vavilona. Od trupa boginje stvorio je nebo i zemlju, dok je život nastao iz krvi Kingua, usmrćenog boga koji se oženio sa Tiamat. Tiamat ima oblik ogromnog, nadutog ženskog zmaja, pramati je svega, pa i samog haosa.

Ako se svega sedam pesama prvog ciklusa čita iz ovog mitološkog konteksta, treba ih shvatiti kao neku vrstu približavanja „surovoj boginji“, odnosno onome što ova figura simbolički oličava. Ipak, identitet onoga ko se približava i svrha njegovog poduhvata ostaju nejasni. Središnji ciklusi knjige značenje odvajaju od početne mito-poetske matrice, da bi se Pitija na kraju javila kao relativno jednostavna metafora za nerazjašnenu zagonetku. Otuda izbor ostaje na čitaocu, hoće li celinu knjige nastojati da razume kao deo obnovljene epske potrage, potrage koja dominantno postavlja pitanja o ljudskom telu i identitetu, o sili erosa i dinamici evolucije, ili će konstatovati razobručeno mnoštvo implikacija i prepustiti se senzacijama koje nude pojedinačne pesme.

Uopšte, iskazivačka sažetost svih pesama, svedenih na nekoliko kratkih stihova, udružila je nara-

ativnu eliptičnost i pojmovnu ekstatičnost. To je poezija telesnih metafora, zategnute i razapete kože, pazuha boginje i bioskopa uma; poezija gde se tkivo obnavlja, udovi vrte a koža i zemlja paraju, ispisane „brazdama nevidljivog rala“, dok je telo i „granica između nas i beskraja“ i proteza i „groznica/ vinograda rodnih“ i more. To je takođe poezija, prustovskih rečenica „devojaka u cvatu“, gde „pupe grane/ mlade ženske/ vočke sok curi/ semenje narasta“ i gde „prska devorelo“. Zapravo, za sve *dženderofilne* čitaoce, posebno je zanimljiva zamena rodnih uloga kroz pokušaj pesnika da oseti i istraži svoju *feminin sajd* („Prepoznaj sebe u telu/ polunage žene s ulice“). Ovaj crossover treba razumeti kao pokušaj savremenog Tiresije da obuhvati celinu erotskih potencijala tela i opštim senzibilitetom prevaziđe rodne zadatosti; možda i kao promenu perspektive gde protagonist nije više onaj ko se približava boginji Tiamat, već boginja sama kao ženski arheprincip.

Naslovna metafora je slabašna, retke metafizičke implikacije („kako doći do celog“) nerazrađene su. Kao da je pesnik verovao u samorazumljivu snagu saopštenog, rado odustavši od kontrole značenja pesama ili je poklekao pred *ijonovskom* prisilom nerazgovetnog prenošenja spoznaje.

➔ **Grad mrtvih ili nekromenologija**
(Goran Korunović: *Gostoprimstva*, Treći trg, 2011)

Za razliku od *Barke tela*, *Gostoprimstva* počivaju na konceptu. Taj koncept možemo nazvati nekom vrstom bizarne hronike grada u kome žive mrtvi. Upravo oksimoron „život mrtvih“ predstavlja inteligentno osmišljenu podlogu i poentu knjige. Postoji život posle smrti, uverava nas Korunović i taj je život sasvim nalik našoj svakodnevnici, životu živih ili, kako pesnik beleži, neumrlih ljudi. To je život uistinu, u onom okruženju i s onim navikama kakve poseduju i živi, sa stambenim zgradama, uređenim ulicama, javnim prevozom i institucijama. Sličnost je tolika da ih je teško razlučiti, posebno što je Stiks isušen a prolaz između dva sveta, htonskog i ovdašnjeg, trajno otvoren.

Ipak, Korunovićev grad mrtvih poništava mnoge od predstava i očekivanja koje imamo. Bol ne prestaje u smrti, smrt se živima samo pričinjava kao spokoj ili odsustvo boli, mada ljubav, koju mrtvi jednako osećaju, postaje potpuna, budući da je trajna. Mrtvi se razmnožavaju na jednak način kao i živi, strepe iako je nejasno ima li smrti u gradu mrtvih. Među mrtvima ima i neljudi, kao i tuđinaca žigosanih etničkim, verskim i rasnim predrasudama. Ono čega nema među mrtvima jeste ono što standardno očekujemo da postoji: osvetoljubivih povratnika i demona; nema vampira, zombija ni zastrašujućih aveti. Invalidnost stečena za života ostaje i u smrti, a Korunoviću je poznat i fenomen kanibalizma među mrtvima. Ni „dole“ nisu popularna pitanja o bogu, čija je pisana objava u radikalnom raskoraku sa ljudskom prirodom („što se već predugo ispostavlja kao priča/ osmišljena od stranaca koji nas/ nikada nisu poznavali“). Naizgled ničeg utešnog u ovom gradu mrtvih, ni opravdane kazne ni zaslužene nagrade. Ali, nije sasvim tako. Mrtvi su obzirni jer ne uteruju živima strah u kosti, donose važne vesti, javljajući se kao stari poznanici ili rođaci koje davno nismo posetili.

Ova pesnička knjiga zapravo ima strukturu ciklusa novela, sugerišući motiv putovanja i lik naratora. Ipak, personalno putovanje i odisejevski susret sa poznatim pokojnicima ubrzo biva napušten za račun slikanja naravi i običaja mrtvih. Grad mrtvih čija konfiguracija neodoljivo podseća na Beograd, oblast kraj Kalemegdana, sa ušćem, tramvajima i prostranim parkom jeste

privid nastao u stvarnom Beogradu koji preuzima ulogu ne samo replike već i proscenijuma ka svetu mrtvih.

Autor vešto balansira između teškog prtljaga posthumnog diskursa i relaksirajuće strategije izneverenih očekivanja, između jeze i straha na jednoj i ironije i bizarnog na drugoj strani. Suptilno dozirane aluzije poseduju polemički ton. Crnjanski i njegov školski već devastiran citat: „seoba ima, smrti nema“ duhovito i doslovno je potvrđen. Nema smrti jer mrtvi žive, ali i zato

što i u smrti podele opstaju. Takođe, „nema ničeg umirujućeg/ ni u buđenju/ u samoj smrti“, te je smrt u snu strašnija od života u siromaštvu, neizlečivih bolesti i koncentracionih logora, jer je najveća zebnja mrtvih (zapravo umirućih), „da neće uskoro uslediti ništa/ drugačije od svega/ što im je već poznato“. Kavafijevski retoričan, inovativan u konceptu i intelektualno podsticajan, Goran Korunović knjigom *Gostoprimstva* konkuriše za najbolju knjigu ove pesničke sezone ■

ŠTRAFTA

Piše: Tomislav Marković

STARINA NOGO I DELI KOLJEVIĆ

Rečnik paraknjiževnih termina

PESNIČKA HAJDUČIJA – pojam koji koristi Svetozar Koljević u tekstu „Epitafi u Nogovoj poeziji“, u zborniku radova „Poezija Rajka Petrova Noga“ (Zadužbina „Desanka Maksimović“, Beograd, 2011). Ovu specifičnu vrstu hajdučije Koljević je detektovao u Nogovom sonetu „Da se naše reči ne razminu“ (iz zbirke „Bezakonje“, 1977). Po Koljeviću, taj „sonet – kao epitaf epohi u kojoj se duhovni smisao ne može naći u stvarnosti već samo u pesničkoj reči – predstavlja iskorak iz jave naopakog sveta u pesničke snove kao oblik odmetništva i hajdučije“. Dakle, pošto R.P. Nogo u turbnoj socijalističkoj realnosti (u kojoj je mirno radio kao urednik u izdavačkoj kući „Veselin Masleša“, deljao svoja stihoklepačka sočinjenja i nije se skidao sa pesničke pozornice) nije nikako mogao da pronađe duhovni smisao koji je tražio na dnu čaše i ispod stola, nije mu ostalo ništa drugo nego da se odmetne u hajduke. Sasvim logično, pošto su hajduci poznati kao otimači duhovnog smisla, pogotovo hajduci iz XIX veka, koji su orobljavali trgovce i zemljoposjednike, oslobađajući ih smisla u obliku plena. Nogo je potpuno digao ruke od realnosti nedostojne pesnika njegovog ranga, odustao od mimezisa kao podražavanja i uputio se u bartovsku *avanturu jezika*, spreman na sve izazove intertekstualnosti. U potrazi za tekstom koji će zameniti ubogi svet nije otišao predaleko – već iz prvih moždane okuke sačekala ga je epska poezija, tako bliska pesniku koji misli guslama.

Navedeni sonet Nogo započinje stihom „U stih ko na konja – gori u hajduke“ (mada bi poređenje bilo efektnije i doslednije da je napisao *na stih ko na konja*, što bi u čitavu papazjaniju bar unelo malo humora, od kojeg je Nogo operisan skalpelom smrtno nacionalističke ozbiljnosti), a završava sa „Stih je što i platno bolanom dojčinu“. Na stranu što Dojčin nije hajduk već vojvoda, ostaje nejasno kako je stih istovremeno i konj kojim se odmeće u hajduke i platno koje drži kosti na okupu. Odsustvo elementarne logike bi se moglo nekako i oprostiti, ali problem je što stvar ne stoji ništa bolje ni sa pesničkom logikom. No, to i nije bitno: ko još mari za logiku dok Nogo traži duhovni smisao, a Hilandar gori? Doduše, R.P. ovde demonstrira osnovne principe hajdučije proizvoljnom otimačinom različitih elemenata iz usmene tradicije: svaki plen je dobar. Koljeviću to ne smeta, on u činjenici da ulogu „krpe platna“ preuzima pesnička reč vidi „likovanje moralnog sna nad javom“. Upotreba reči „moralno“ u vezi sa R.P. Nogom opasno smrdi na oksimoron, ali valjda profesor Koljević zna šta priča.

U ovom *male bonding* eseju Koljević ide dalje u pohvali Nogovoj hajdučiji, pa kaže: „Nogova pesnička hajdučija je ujedno i krupan korak ka njegovom povezivanju s drugim oblicima našeg književnog nasleđa, s onim što će Nogo kasnije osetiti kao zaveštanje Meše Selimovića, Jovana Dučića, Branka Ćopića, i, iznad svega, kao biblijsku osnovu svog pojanja o devedesetim godinama prohujalog veka u *Nedremanom oku* (2002)“. Kakva je veza

hajdučije i *biblijske osnove*, to valjda samo bog sveti zna, mada je moguće da njegovo sveznanje ipak ne dobacuje do nogovsko-koljevićevskih duhovnih visina. Kako je *pesnička hajdučija* kao bekstvo od realnosti odjednom postala sredstvo za pevanje (pardon, pojanje – Nogo je ipak sveštenik kulta srpskog boga Marsenija) o jednom sasvim realnom vremenu i prostoru (*devedesete godine prohujalog veka*), to nije jasno ni Starini Novaku, a kamoli Malom Radojici. Ovde je mnogo zanimljivije nešto drugo. Koljević nijednom rečju ne pominje specifičan oblik *pesničke hajdučije* koja je sprovedena u praksi devedesetih godina na prostoru Bosne i Hercegovine, a čiji je učesnik bio i R.P. Nezadovoljni stvarnošću lišenom svakog duhovnog smisla, duboko frustrirani višedecenijskim odmetanjem u fiktivne literarne svetove – Radovan Karadžić, Miroslav Toholj, R.P. Nogo, Nikola Koljević i njihova književna sabrača počela su da svoje pesničke i ideološke snove primenjuju na postojeći referentni okvir, gradeći *javu naopakog sveta*. Ognjem, mačem, kamom, bombom, granatom i srodnim pesničkim postupcima. Uskoro se *duhovni smisao* razbaškario diljem realnosti BiH, u širokom varijetetu književnih stilova: sonetni logori, snajperska lirika, satirično streljanje, granatiranje za decu, spaljivanje književnih junaka druge nacionalnosti, nož-žica-pesmičica... Za ovaj oblik *pesničke hajdučije* zainteresovani su samo ljubitelji književnosti iz Haga, a i oni samo parcijalno. Domaći profesori književnosti nemaju sluha za ovakvo prožimanje literature i života. Njih zanima samo čista književnost ■

BETONJERKA
MESECA

Lukićeva *Ispovest* je ispevana iz glave cijela naroda.

Starešina Parohijskog doma za vešanje

ARMATURA

Piše: Aleksandar Pavlović

I LEPI GRADOVI LEPO GORE

Ogled iz urbane geografije Notingema

Notingem je ovih dana izgledao kao pravi bliskoistočni ili, daleko bilo, balkanski grad. Razbijeni izlozi, bombe postavljene u dve policijske stanice, cirka sto ljudi uhapšeno od prekuče, grad je prepun policije a rotaciona svetla svetle mi pod prozorom kao da sam u diskoteci, ili kao nekad u Beogradu. Nimalo džentlmenki sa njihove strane, moram reći. Ja dođoh ovde na privremeni doktorantski rad da se odmorim od takvih prizora, a ne da obnavljam gradivo. Što reče Saša Matić, neke ptice zaista nikad ne polete. No dobro, bar mi se prepiska sa prijateljima intenzivno obnavlja; svi bi da znaju šta je to trulo u državi Engleskoj, ko je ovde zli šerif od Šervuda, a ko dobri Robin Hud. E pa, dakle, uz uobičajeno podsećanje da je uvid očevidca najnepouzdaniji oblik analize, evo mog skromnog priloga poznavanju lokalne flore i faune.

FAMA O BICIKLISTI

Notingem je, kao i svaki engleski grad, oštro podeljen na bolje i lošije četvrti, i znanje urbane geografije je od velikog, a u ovakve dane gotovo od životnog značaja. Ima delova grada koji su ozloglašeni kao stanište 'šljakera što loču ko pesi' (Johnny Štulić), žive od skromne socijalne skrbi i/ili sitnog kriminala, i četvrti koja su prikladna za srednju klasu kojoj, jelte, težimo. Tako, kada čujete da je bomba postavljena u policijsku stanicu Sent Ens (Saint Annes), to zvuči dakako alarmantno, ali ni izbliza dramatično kao sličan napad na postaju Kaning Srkus (Cunning Circus), u nešto

boljem kraju. Pretpostavljam da je raja iz obližnjeg Ratforda (Radford) i Hajson Grina (Hyson Green) takođe želela da ostavi pečat i pokaže da nimalo ne zaostaje za Sentencima. Otprilike, kao kada Radovci (Blue Union) nastoje da naprave makar onoliko štete koliko i Grobari.

Lokalnom posmatraču, stoga, nedavne paljevine i ne izgledaju tako dramatične kakvim ih medijska halabuka čini, uz standardno preterivanje i montažu-atraktivnu. Paljevine koje su privukle pažnju svetskih medija dogodile su se pretežno u ponedeljak i utorak. U subotu, međutim, u istom tom centru grada, grupa huligana na moje oči razlupala je u sred bela dana jedan pab u dobro organizovanom, efektnom šezdesetosekundnom naletu. Prolaznici su ih mlako propratili pogledom, i rutinski se vratili tekućim aktivnostima. Drugim rečima, ništa posebno; vikend, nogometni dan, kočnice malo popustile. Sledećeg dana, u nedelju, dečica starosne dobi između sedam i trinaest go-

dina gađala su me kamenjem dok sam biciklom prolazio kroz Lenton. Kamenje krupno, preciznost velika, rekao bih da redovno vežbaju. Biće od njih dobri artiljerci. Srpske snage suzdržano su reagovala na provokacije i nisu odgovarale na paljbu.

LIMIT PERIFERIJE

Hoću reći: razlike između prethodnih ili 'normalnih' i tekućih ekscesa, dakako ima, ali je ona pre kvantitativna negoli kvalitativna. Gnev koji se ovih dana izliva na ulice Notingema i drugih gradova u Engleskoj postoji odavno, i dolazi pretežno od određenog društvenog sloja. Nije reč o ljubaznim, uglađenim engleskim džentlmenima koji, u spontanom izlivu gneva, zamenjuju kišobrane i polucilindre za kamenice i kapuljače. Ovo je društvo, kako se obično kaže, klasno. Ja preferiram izraz strukturirano. To će reći, socijalne pozicije i mogućnosti su fiksirane, a reprodukcija društvenih položaja sprovodi se sa zastrašujućom doslednošću. Srednja klasa vodiće svoj srednjeklasni život, japijevski deca nastaviće japijevski posao, a vlasteličići će naslediti srednjovekovne posede. Deca iz boljeg kraja ići će u bolje škole, raditi bolje plaćene poslove; njihov govor, stil života, socijalni univerzum biće drugačiji. Klinac iz Lenton, dakle, uz svu svoju veštinu u rukovanju kamenim oružjem niskog dometa, možda će jednog dana postati kabulski Boško Buha ili tripolijski Sirogojno. Ali lentonški Pinki neće videti Tita, niti dobiti halu u prestonici. Svakako, njihovo će nezadovoljstvo povremeno prerastati u ispade, s vremena na vreme ponešto će se razbiti, zapaliti, opljačkati i slično. Sve je to nekako obuhvaćeno društvenim ugovorom, i sistem to uspešno podnosi i upija.

Ono što je, ipak, drugačije, jesu dimenzije nedavnog nasilja. I ranije su huligani razbijali izloge, ali grad nikada nije bio tako frontalno napadnut. Biće da nezadovoljstvo, samouverenost i drskost izgrednika eksponencijalno rastu sa ekonomskom krizom, koja iz vanrednog sve više prelazi u redovno stanje. Novo je, zatim, a to posebno uznemirava lokalnu zajednicu, što se učesnici u nemirima ne mogu jednostavno identifikovati sa dežurnim krivcima tj. šljakerima što loču ko pesi. Dramatično je učešće maloletnika, poput jedanaestogodišnje devojčice, bogataške dece, kao i zaposlenih tridesetogodišnjaka. Pitanje „zašto oni?“ tj. „deca iz dobrih kuća“, kojim se ponajviše bave lokalni, a bogami i nacionalni mediji

ovih dana, čini mi se, maskira temeljnije pitanje – zašto ovo, mojim emigrantskim očima viđeno i dalje bogato društvo, uporno nastavlja da proizvodi milione gnevne dece iz „loših kuća“?

Da budem sasvim jasan, moj je stav da zajedljiva Ahmadedžadova poruka britanskoj vladi da probleme rešava isključivo dijalogom u suštini zapravo ima više smisla od trenutne politike „Imperija uzvraća udarac“. Ok, policija je zaposela strateške tačke u gradu u rekordnom roku, ljudi koji su uhapšeni u utorak i sredu već u četvrtak su izvedeni pred sudije i osuđeni, radnje su mahom zastakljene već istog dana, a na njima osvanuli plakati „Business as Usual“. Sistem funkcionije, posao ne sme da trpi. Ali krajnji domet te strategije jeste proterati nezadovoljne mase natrag na društvenu periferiju, u neprimetnost i nevidljivost. A to, bojim se, znači da će kada sledeći put odluče da rasteraju mrak oko sebe, to ponovo izvesti užarenim bakljama ■

BLOK BR. V

Autori: Radovan Popović Najgori & Wostok

PA JEBOTE NE MOGU DA VERUJEM. PRVO SE NIŠTA NE SEĆAM OSIM DA SAM BIO NA ROĐENDANU U NEKOM HAREMU PA SAM ZATO POBEGAO, ALI BUKVALNO POŠTO NISAM MOGAO DA HODAM PRAVO LI MIJSKI...

PA SAM ONDA ZATO TREĆAO DA NE BI PAO PA ONDA SVATIM DA NISAM POVO RANAC KLJUČEVE JAKNU I CIGARE.

PA ONDA SAT VREMENA POKUŠAVAM DA OBJIEM SOPSTVENU GARAJU, A DA NE PROBUDIM KEVU.

ONDA ODUŠTANEM ODEM U BAŠTU IZA KUĆE LEGNEM NA KLUPU I NAJLEPŠE MI NA SVETU. VIDIM SVEGA ŠTO IMA MEĐU DAVEĆEM.

PA MI ONDA HLADNO. ODEM NAZAD VIDIM DA UOPŠTE NISAM IZGUBIO TORBU, KLJUČEVE I JAKNU, A CIGARE NEMAM. NEMA VEZE.

ODMAH ZABORAVIM DA SAM NAŠAO TORBU I KLJUČEVE. JAKNA JE OSTALA NA KLUPI U BAŠTI. BILO MI JE MALO HLADNO. NADAM SE DA ME KOMŠIJE NISU VIDELE.

ZVONIM KOD KEVE. ŠOKI RANAJE. PUSTI, SUTRA ĆEMO. SUTRA USTAJEM U ŠEST. PALIM SPRAVU. MNOGO MI JE LOŠE.

U ĆOŠKU SU TORBA JAKNA I IGRAČKE SA KALENIČA. ČETRI JAPANSKA DEZINTEGRATORA I FIGURICA KOSMOPLOVCA I ZEKA.

MISLIM SE KAKO SAM BOLID, ALI ZOVE ME ROĐENDAN I KAŽE DA NISAM, NEGO SU MI ONI SINOĆ DONELI TORBU, JAKNU I KLJUČEVE, A CIGARETE NISAM NI IMO.

JAKNA, TORBA, KLJUČ I PAKLA CIGARA KOJU NISAM NI IMAO

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika utoke

Piše: Predrag Lucić

LA VIE EN ROSE

(iz broskog gnevnikara Željka Mitrovića)

Vrati mi moju jahticu,
Reši me ove nervoze...
Ja na Pink vraćam Hrvaticu,
Ko i pre, sve da bude roze.

Vrati mi jahticu belu,
Bez globe i bez carine...
Ja poješću konzervu celu
Tvoje otrovne tunjevine.

Vrati mi plovilo milo,
Više da ne budem namćor...
Ja konzervi smažuću kilo,
Makar srao ko onaj maćor.

Vrati mi ljubljenu jahtu,
Nađimo rešenje neko...
Ja poješću sve o Hrvatu
Što iko je na Pinku reko.

Daj da se jahtica vraća,
Glupu da svršimo priču...
Daj opet da budemo braća
Po Pinku, po trešu, po kiču! ■